

Szénhidrogén kutatás és termelés Törtel határában

I. A javaslattevő adatai

1. A javaslatot benyújtó személy neve:

Godó Tibor polgármester

2. A javaslatot benyújtó személy adatai:

Név: Godó Tibor polgármester

Levelezési cím: 2747 Törtel, Szent István tér 1.

Telefon: 06 53-576-012

E-mail: polgarmester@tortel.hu

II. A nemzeti érték adatai

1. A nemzeti érték megnevezése:

Szénhidrogén kutatás és termelés Törtel község határában.

2. A nemzeti érték szakterületi kategóriák szerinti besorolása:

ipari és műszaki megoldások

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Törtel község külterületet (határa).

4. Az Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

települési

megyei

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek leírása:

Földünk mélyen fekvő, évmilliókkal ezelőtt képződött rétegeibe már a XVIII. század közepétől igyekeztek kutatni az emberek. Először sekély mélységű (60-70 m) kutakat fúrtak és ezekből vödörrel, járgány segítségével kőolajat tudtak kitermelni. Sok évtizedes sikertelen fúrás után először 1924-ben Hajdúszoboszlón sikerült 1094 m mély fúrólukat létesíteni, amelyből forró, 73 °C fokos jódos-só víz és földgáz tört fel. 1920 és 1939 között Berekfürdő, Cserkeszölő, Tiszaörs térségében már 1600 m-re is lefúrtak, és 350-400 L/perc 50-60 °C fokos sósvizet és napi 2200-2500 m³ gázt termeltek ki.

A II. világháború után a katasztrofális tüzelőanyag hiány miatt is már 1945. augusztus 27-én a magyar és a megszálló orosz fél megalakította a Magyar-Szovjet Nyersolaj Részvénytársaságot nyersolaj és gáz feltárására és kitermelésére. Az Alföld besüllyedésekor képződő nagyszabású törésvonal mentén remény volt szénhidrogén mezőre lelni. A MASZOVOL 1949-ig létezett, majd átalakult MASZOLAJ-já. 1949-re a geofizikai és geológiai kutatások eredményeként reményt nyújtó területek váltak ismertté Nagykörös - Törtel határában is (a falu déli-délnyugati része 1950-ig Nagyköröshöz tartozott), de a fúrások csak gázos vizet találtak.

Az 1949. december 31-én alakult MASZOLAJ Rt. 1954-ig biztató kutatásokat és fúrásokat végzett, a csekély mennyiségű kőolajat és földgázt hazai piacon értékesítette. A fúrásoknál Diesel gőzberendezéseket használtak, kb. 1400 méterig is lefúrtak velük. A zömmel szakképzettséggel nem rendelkező munkásgárda fizetése nem érte el a havi 950,- Ft-ot. Sok volt a baleset, a munkaidő 70%-át a javítások tették ki, a legjobb fúrómunkásokat sztahanovista jelvénnel tüntették ki. A dolgozók a környező községekből, falvakból (a kollektivizálás, Tsz-szervezés elől menekülők) kerültek ki, jórészt szakképzetlenek. (1. sz. melléklet: a csőszállítás fejlődése).

A feltáró és kútfúrások 1953-tól gőzös berendezésekkel most már nem a sárból, hanem betonlapról folytak. A munkásokat részben az abonyi legényszállásról utaztatták a helyszínekre, így már Törtelre is. Abony lett a székhelye 1954-ben a Budapesti Kőolajkutató és Feltáró Vállalat Alföldi Kerületének, amely most már magyar tulajdonú lett. A kutatófúrások csekély eredményt hoztak, a térségben 22 kutatófúrásból csak 6 adott csekély mennyiségű olajat, már-már az Alföldi Régió felszámolásával foglalkoztak (2. sz. melléklet: fúrás közben).

Az 1955. év második felében a fúróberendezéseket Nádudvar környékéről Szolnok – Törtel térségébe telepítették, de 1957-ig csak a "kínlódás évei" voltak, számottevő eredmény nélkül.

1957 márciusában megalakult az Országos Kőolaj és Gázipari Tröszt. Ősszel megalakultak a párt alapszervezetek Abonyban, Jászkarajenőn, Törtelen, megszervezték az „időszerű kérdések” tanfolyamát, sok olajmunkás munkásór lett (nagyzüleim Abonyt „Kis Moszkvának” nevezték). Ebben az évben Törtelt, ahol négy fúróberendezés működött, a szolnoki kirendeltséghez csatolták, Alföldi Kőolajfúrasi üzem néven kezdett működni, ahol a mai napig is működik MOL Nyrt Kutatás -Termelés néven (Szolnok, Ady Endre út 26.)

Az Alföld nagy tengeri üledékkal feltöltött medencéjében sok volt a meddő kútfúrás is (62 db). 1958-59-ben 9 fúró és 5 lyukbefejező működött Törtelen, melyből 2 db olajtermelő, 1 db gáztermelő, 6 db víztermelő volt, 5 db „műszakilag elszerencsétlenedett”. A kutatások megállapították, hogy a Szolnoktól Nagykőrösig (tehát Törtel az átlóban van!) húzódó üledékes medence hat kisebb olajmezőt rejt, és termelésbe a Tö-4, Tö-8 olajkút került, míg a Tö-9 kútból szén-dioxid gáz tört fel. 1958-ban a törteli olajmező 160 tonna olajat termelt, amelyet egy kb. 700 méteres csővezetéken a szilárd burkolatú Kocséri útra nyomattak, ahonnan tankautók szállították Szolnokra. (A nagy sár miatt a kútig nem lehetett lemenni a Kákás-tó határrészen.) 1959-ben a törteli olajmező már 185 tonna olajat termelt, közben a meddő kutakból 5 db-ot termálvíz kutakat képeztek ki. Ezek helyileg: Tö-= a Netermi (ma Sóstanyasi út) bal oldalán, a mai napig termálvizet adó FÜRDŐ. A Tö-9 a Nagykőrösi út jobb oldalán a falu szélén (szén-dioxid gázt is adott), a Tö-6 a régi Rákóczi Tsz központnál a Kocséri út bal oldalán (49 °C-os vizet adott); a Tö-14 az ún. Kiss Ádám-féle (38°C víz), míg a Tö-12-es fúrás 16 °C fokos vizet adott.

A termálkutaknál betonmedence (kb. 10 m³), és térbeton (kb. 16 m²) készült. A „Fürdő” kivételével mindre tolózár van felszerelve, ezek a mai napig vagy maguktól kiapadtak, vagy lezárta a MOL Rt 1984-ben. A fúrásponatok biztonsági övezetének 50 méteres sugarában a MOL Nyrt 2015-ben bányaszolgalmi jogot jegyzett be (lásd pl. 6. sz. melléklet Tö-4, Tö-8 olajkutak). Biztonsági övezet: 7. sz. melléklet, Tö-1 termál fúrásponat: Érdekes, hogy a Tö-12-es fúrás az akkor is lakott tanyaépülettől 24 méterre van.

A felsorolt kutakat a MOL Nyrt 1985-ben 6x4 méteres erős drótfonattal, vasoszlopokkal kerítette be, de ezeket a mai napra mind ellopták a vasgyűjtők. A felsorolt fúrásponatok kútbetonjai által elfoglalt terület zöldkár rendezésére és a kieső agrártámogatás pótlására területhasználati díj formájában a mai napig is kártérítést fizet, átlagosan 48000,- Ft/kút áron.

Sajnos, az Alföldi Kőolajfűrészi Üzem 1959-ig veszteséges volt, de 1960-ban már növekedett a feltárt és kitermelt olajkészlet, és az Üzem nyereséges lett a szolnoki térségben, de a történelmi termelés nem bizonyult eléggé gazdaságosnak, és 1960 augusztusában beszüntették a termelést.

A Tö-7 termálkút a mai napig aktív, a vízhőmérséklete az akkori 45 °C-ról (3. sz. melléklet) 43 °C-ra csökkent, a mai napig is ennyi. A termálvíz gázos (3., 4., 5. sz. melléklet), és meg lehet gyújtani (8. sz. melléklet). Hasznosítása sem fűtés (fólia?), sem fürdő céljára nem történt meg, kivéve az 1985-1989 közötti öt évet, amikor a helyi „Dózsa MgTSz” teljesen saját erőből (beszerezve az engedélyeket) egy 25 x 10 m-es 1 méter magas „deszkauszodát” fóliabéléssel épített „népfürdő” céljára. A TSz-nek ezen semmi haszna nem volt, a szociális alapról csekély belépőjegy (20 Ft/fő/nap) áron üzemeltette, majd a privatizáció (TSz szétrombolás és szétrablás) 1990-ben tulajdonos híján megszűnt működni, és nyomban szétlopták. A termálkutat 1995 augusztusában vízjogi engedéllyel együtt TELL Brigitta budapesti lakos megvásárolta (VKSZ-Gerje/660), de a fürdőből nem lett semmi. Törtel Község Önkormányzata a kutat 2015-ben, a hozzátartozó szántót és legelőt 2016-ban, közel 10 ha területtel (9499 m²) Godó Tibor polgármester javaslatára megvásárolta, és több próbálkozást tett és tesz konzorcium, befektető stb. létrehozására, keresésére.

A termálvíz pedig csak folyik-folyik (hozama nem csökken); az elmúlt ötven évben számtalan szerencselovag, ötletgazda járt itt ez ügyben, de semmi eredmény.

Jó lenne, ha az utókor orosz, szerb, finn, stb. mintára egy viszonylag olcsó beruházással a századfordulóra kialakítana egy ún. TÓFÜRDŐT, és újra lenne nagy forgalom a Kocséri úton, ahol a hetvenes években a ceglédi fürdőzők százai a Cérnán Guruló Vacakkal, a keskeny nyomtávú kisvonattal Törtelre érve gyalogosan jöttek ki gyógyulni, fürdeni. A kút még ma is csak „termálkút”, pedig alkotórészeiben vize hasonló paramétereket mutat (9. sz. melléklet), mint a gyógyfürdőnek minősülő Hajdúszoboszlói Strand. Izületi fájdalmak, ficamok, gyomorbetegségek, légzési nehézségek stb. gyógyítására is alkalmas a vizünk (fürdőzők véleménye). Vidékről is sokan jártak ide gépkocsival, lakókocsival, kerékpárral. Milyen jó lenne még a mai energiaszűkös világban látni a történelmi határban az olajszivattyúkat himbálózni, a Tófürdőben a lelkiekben gazdag, de szegényebb népünket fürödni, pihenni. (9. sz. melléklet, vízkémiai adatok).

6. Indoklás az Értéktárba való felvétel mellett

A múlt század közepén Törtel egyik központi helye volt a Nagy Magyar Alföldön folyó szénhidrogén kutatásoknak és kőolajtermelésnek. Az akkori magvetők örökösei vagyunk, és jó tudni, és tudatni az utókorral, hogy milyen kincseket és hol rejt a föld mélye alattunk. Ez a feldolgozás a teljesség igény nélkül, írott és íratlan, a régiek szóbeli elmondása alapján igyekszik bemutatni, hogy hol és mikor történtek kutató és termelő fúrások. A kúthelyek mint mementó jelzik a múltat és az esetleges jövőbeni gazdagabb lelőhelyeket, mint azokat egy régi, XIX. századbeli térképen be is jelöltem (11. sz. melléklet).

Ajánlom ezt az írást geológusoknak, geofizikusoknak, kutatóknak is, akik kőolaj, földgáz, termálvíz felkutatásával foglalkoznak. Nem lehet tudni, hogy a jövőben mi lesz az olcsóbb és gazdaságos, a HAZAI, vagy az esetleg bizonytalanabb import.

Az olajbányászok áldásos munkáját mindenkinek ébren kell tartani, ápolni és továbbadni a következő nemzedéknek. Az értéktárba való felvétel nem csak helyi jelentőségű, de Régió-Megyei szinten is számontartandó ipari-műszaki, sajátos természeti megoldás, amely a község hírnevét öregbíti és turisztikai szempontból sem elhanyagolható.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információk, források listája

(1) Simon Béla: Olajbányászok a Nagyalföldön: szénhidrogén-kutatás és termelés a Nagyalföldön 1971-ig.

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: <https://tortel.asp.lgov.hu/ertektar>

III. Mellékletek

1. Az értéktárba felvételre javasolt érték fényképe, dokumentációja:

1. sz. melléklet: Csőszállítás fejlődése

2. -,- : mélyszivattyú, tolózárttelep
3. -,,_ : Tö-7 hévízkút („fürdő”) műszaki adatai
4. -,- : -,- gáztartalom vizsgálat
5. -,- : -,- gázelemzés vizsgálat
- 6- -,- : Bányaszolgalmi jog bejegyzése (Tö-4, Tö-8)
7. -,- : _-,- kijelölt biztonsági terület a Tö-1 és Tö-5 kutaknál
8. -,- : a gázos termálvíz
9. -,- : vízkémiai adatok (érdemes-e megfürden?)
10. -,- : a fúrások és kutak (15 db) listája
11. -,- : a fúrások és kutak helye a XIX. századi térképen
12. -,- : a fúrások és kutak helye egy mai térképen.

2. A Htv 1 § (1) bek. e) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, és támogató, ajánló levelek:

- Prof. Dr. Tóth Tivadar, Szegedi Tudományegyetem, Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszék, tanszékvezető egyetemi tanár.

- Prof. Dr. Erdei László, Szegedi Tudományegyetem, emeritus professor, a Történelmi Falumúzeum Baráti Kör Egyesület elnöke.

Akit illet!

Ajánlás

2022. januárjában keresett meg Prof. Dr. Erdei László azzal a kéréssel, hogy szakmai indokokkal segítsen alátámasztani a Törtel határában található hévízkút helyi és megyei értéktárba történő felvételi kérelmét.

A magyar szénhidrogénkutatás hőskorában, az 1960-as években geofizikai (gravitációs) méréseket követően több fúrást mélyítettek Törtelen és annak határában abban a reményben, hogy a felismert földtani szerkezethez szénhidrogén előfordulás kapcsolódik. A fúrások meddőnek bizonyultak (csak egyikük adott kis mennyiségű földgázt), azonban a Tö-7 jelű mélyfúrásból mintegy 800 méter mélyről jelentős hozammal 44 °C-os meleg víz tört fel. Az immár termálkútként működő egykori kutatófúrás azóta is folyamatosan termeli a hévizet, körülötte kis termál tavat kialakítva. Bár az elmúlt évtizedekben több kezdeményezés indult a hévíz termálfürdőben, tófürdőben történő hasznosítására, ez máig nem megoldott.

A fentiek alapján támogatom Prof. Dr. Erdei László kezdeményezését, hogy a Tö-7 termálkút, mint a hazai fluidumbányászat folytonosságát kifejező létesítmény bekerüljön a helyi és a megyei értéktárba. A kút egyszerre jeleníti meg a magyar szénhidrogén kutatás és művelés legfontosabb és legsikeresebb évtizedeit, valamint a jelen fő törekvését, a fosszilis energiahordozókat felváltó zöld, alternatív energiák kutatását és kihasználását. Az Alföld földtani kutatásának talán legméltóbb emléke lehet egy geotermikus célra hasznosuló régi, meddő szénhidrogén-kutató fúrás.

Tisztelettel,

Prof. Dr. M. Tóth Tivadar

tanszékvezető egyetemi tanár

Szeged, 2022. február 5.

Prof. Dr. Erdei László
SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI ÉS
INFORMATIKAI KAR
NÖVÉNYBIOLÓGIAI TANSZÉK
6726 SZEGED.
Közép fasor 52.
Tel.: (62) 546 969
Tel./Fax: (62) 544-307
E-mail: erdei@bio.u-szeged.hu
www.sci.u-szeged.hu/plantphys

Prof. Dr. László Erdei
DEPARTMENT OF PLANT BIOLOGY
FACULTY OF SCIENCE
AND INFORMATICS
UNIVERSITY OF SZEGED
H-6726 SZEGED, Közép fasor 52.
HUNGARY
Phone: +36-62-546-969
Phone/Fax: +36-62-544-307
E-mail: erdei@bio.u-szeged.hu
www.sci.u-szeged.hu/plantphys

Ajánlás

A "Szénhidrogén kutatás és termelés Törtel határában" c. értéktár tétel javaslat bírálatához

Tisztelt Bíráló Bizottság!

Nagy István, Törtel Község Önkormányzatának Területi Értéktár Bizottság elnöke készítette azt az elaborátumot, amely alapján ajánlásomat teszem. Mint született törteli lakos, jelenleg a Törteli Falumúzeum Baráti Kör egyesület elnöke, valamint a Szegedi Tudományegyetem emeritus professzora, gyermekkorom óta ismertem a Törtel határában folyó szénhidrogén kutatásokat, amelyek csekély szénhidrogén hozam mellett inkább hévvizeket szolgáltatnak. Ezek közül az egyik, a Tö-7 jelű kút, a mai napig is üzemel.

A jövő energiaforrásaiként is számba jöhető, felújítandó kutak melegvíz hozama jelenleg is felhasználható lenne tavi fürdő kialakítására kies parkerdő környezetben, növényházak fűtésére, vagy egyéb, geotermikus energiát felhasználó létesítmény üzemeltetésére.

Javasolom ezen értéktár tételt Törtel értékei közé felvenni, amely pozíció elősegítheti a jövőbeni felhasználhatóságot.

Szakmai bírálatra a szénhidrogén kutatás jeles hazai képviselőjét kértem fel Prof. Dr. M. Tóth Tivadar személyében, aki a Szegedi Tudományegyetem Ásványtani, Geokémiai és Közöttani Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára.

Szeged/Törtel, 2022. február 7.

Tisztelettel,

Prof. Dr. Erdei László
Professor emeritus

a Törteli Falumúzeum Baráti Kör egyesület elnöke

TÖRTEI FALUMÚZEUM
BARÁTI KÖR EGYESÜLET
2747 Törtel, Dózsa Gy. u. 20-22.
Adószám: 158/26589-1-10

3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és anyagok felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Nyilatkozom, hogy a felhasznált képek a magyar nemzeti érték és hungarikumok felhasználásáról szóló 114/2013. (IV.16) rendeletben meghatározottak szerint térítésmentesen felhasználhatók.

Törtel, 2022. február 7.

NAGY ISTVÁN

Nagy István „paraszt”

Nagy István

Törtel Község Önkormányzatának Területi Értéktár Bizottság elnöke